

84 Қазі
bl. 88

24

Марат Ысқақов

Шоқырбы
Көкірек

Марат Ысқақов

ШАҒЫРАДЫ КӨКЖИЕК

Өлеңдер мен поэма

АЛМАТЫ «ЖАЛЫН» 1982

Қаз. 2
Ы 88

Ысқақов Марат
Ы 88 Шақырады көкжиек: Өлеңдер мен
поэма.— Алматы: Жалын, 1982.— 80 бет.

Марат Ысқақовтың бұл жинағына соңғы жылдары жазған әр алуан тақырыптағы жаңа өлеңдері мен Ұлы Отан соғысы жылдарындағы тылдағы еңбек жайлы жазылған «Ер-Ана» атты поэмасы енгізілді. Ақын өлеңдерінде де, поэмасында да туған ел азаматтарының батырлығын, ерлік ісін паш етеді.

Қаз 2

И $\frac{70403-44}{408(05)82}$ —168—82—4702230200

© «Жалын» баспасы, 1982.

СҮЛУЛЫҚҚА ҚҰШТАР ЖҮРЕК

Оныншы класты бітіргелі тұрған балаң шәкіртті кабинетіне шақыртып алған мектеп директоры өз қолымен жаңа ғана жазып болған мінездемені оқып шықты да:

— Марат, мен сенің көркем әдебиетке бейім екеніңді әдейі атап көрсеттім. Түбінде жазушы не ақын болатынына кәміл сенемін, — деді. Шәкірт жанын терең барлай білетін сұңғыла ұстаз қателеспейті. Соның аяқын айғағындай біз бүгін ақын Маратпен кездесіп отырмыз.

Марат Ысқақов әдебиетке өз ерекшелігімен келді. Журналист ретінде қалам тартудан басталған творчестволық жолда ол ешқашан асығып, аптыққан жоқ. Жыр жолындағы болашақ сапарына аса жауапкершілікпен, талғампаздықпен қадам басты. Кейбіреулердей бір қайнауы ішіндегі шикілі-пісілі дүниелерді баспаға ұсынудан аулақ болды. Поэзияны шын мәніндегі ой сұлулығы, тіл шеберлігінің құдіреті деп ұққан қаламгер мейлінше аз жазды, бірақ көркем қып жазды.

Тұрды менің алдымда неше міндет,
Сан түйінді сарылдым шешемін деп.
Өлең-сөздің есігін аштым, міне,
Қатарымнан едәуір кешеуілдеп, —

деп қызулы да думанды еңбек майданына етене араласып, өмірдің өзінен үйрене жүріп шабытын шыңдап, қаламын ұштап алған Марат соңғы бес-алты жыл ішінде жыр дариясына құлашын еркін сермей келді.

М. Ысқақовтың бұдан бұрын жарық көрген «Сағыныш саздары», «Дарқан көңіл» атты өлеңдер жинақтары ақынның өзіндік творчестволық жолын тап басқанын анық аңғартады. Оның қай тақырыпқа жазылған өлеңдерін алсақ та оларда өткір ойлылық, көркем образдылық, сергек сезімталдық жатады. Ақын қаламының талмай өрнектейтін аса құштар нәрсесі — адам табиғаты...

Ылғи менің көңілімде үміт түнеп,
Сыртқа теуіп жүремін күдікті көп.
Адам айқын жаралған, тек сонымен
Ол өмірде жылапты, күліпті деп.

Автор осылайша адам бойындағы ізгі қасиеттердің бәрін философиялық тұрғыдағы ойлау жүйесіне арқау етеді.

М. Ысқақовтың жыр жинақтарындағы «Туған жердің төсінде», «Есік әуендері», «Қапал көріністері», «Жақсылық — жан серігім», «Ақын жүрек арманшыл» топтамалары мен «Қанды қаза», «Саранжап», «Сұлулық туралы» балладалары, «Нұржаудағы бәйтерек» атты толғауы бүгінгі жыр сүйгіш оқырман қауымды сүйсіндіре алатын, ақынның алпысыншы жылдары әдебиетке өзімен бірге келген қаламдастарымен бой түзесіп, қанаттасып қалғанын байқататын туындылар.

М. Ысқақовтың осы жинаққа еніп отырған «Ер-Ана» атты поэмасы — авторлық эпикалық кең көлемде жазған тұңғыш шығармасы. Әйтсе де ақын бұл туындыда жыр жарысында көсіле шабуға әжептәуір дайындықпен келгенін көрсетіп отыр. Поэманың айқын штрихтармен жатық мүсінделген. Ақын Әдемі, Абзал сияқты ауыл азаматтарының образдары арқылы Ұлы Отан соғысының сұрапыл жылдарындағы совет адамдарының

шынайы патриотизмін, коммунистік саналылығын, қайсар батырлығын шабыттана жырға қосқан.

Биыл елудің табалдырығынан аттаған М. Ысқақов драматургия мен театр сыны саласында да өз күшін батыл барлау жұмысына бағыттап жүр. Оның пьесалары облыстық және халық театрларының сахналарында.

Елу жасқа әркім әр қилы жолмен, әр түрлі творчестволық мүмкіндікпен келеді. Марат бұл жасқа белгілі тәжірибе жинақтаған өмірге, оның ғажайып, сұлулығына аса құштар ақындық шабыты едәуір кемелденген шағында жетті.

Демесем де түгел парыз өтелген,
Дем-тыныстан жан едім мен от өрген.
Ассалаумағалейкум,
Ақ отауым,
Елде жүріп елуімде көтерген! —

деп, өзің иіле сәлем беріп енген жыр өлкесіндегі саяжайың сәтті болсын, ақын інім!

ХАМИТ ЕРҒАЛИЕВ

ШАҚЫРАДЫ КӨКЖИЕК

Күлімдейді көкжиек қолын бұлғап,
Көкейімді тербейді қонымды ырғақ.
Көмкеріпті көз тартар нұр-көрікпен
Күн аунаған бөктердің жонын гүл-бақ.

Шақырады сол жерге асықтырып,
Күн құшағын айқара ашып тұрып.
Жадыраған жанардың ұшқынымен
Пернелерін сезімнің басып тұрып.

Көкжиектен көз алмай қарай берем,
Жүрегімнен толқынды тарайды өлең,
Кең аспанның жарасты желегіндей
Шалқып жатқан сәулелі арай көрем.

Сол араймен — аңсаған арманымдай,
Алтын күннің алаулы тармағындай.
Ақыл, өнер жаңарып, түлеп жатыр,
Әсем гүлдер бүршігін жарғанындай.

Көз жеткізбес кең көлем көкжиегім,
Қисынындай жымдасқан көп жүйенің.
Соның бәрін жаңғыртқан адам қолы
Құдіретін білмеймін өзге иенің.

Толған мақсат — көкжиек — толған талап,
Бәрі-бәрі жатады содан тарап:
Ойымды да өсірем соған қарап,
Бойымды да өсірем соған қарап.

Сөз сөйлейді мұраттар биіктерден,
Бақыт, ырыс өлкеме үйіп берген.
Сол мұратты жүзеге асырам деп,
Бірге жасап келемін сүйікті елмен.

Мен — төркіні емеспін осалыңның,
Көкжиектің көркіне қосарым мың.
Болашағын күн сайын көрем содан
Ұлы Отан мен кішкене ошағымның.

* * *

Кезегімен тағы бір жыл келеді,
Қайран уақыт не деген жүрдек еді.
Біреулердің бекуде шаңырағы,
Солқылдайды біреудің іргелері.

Жыл келеді сүмбіл сырғалымдай,
Жаның еркін саялар гүл бағындай.
Әуеніндей әніңнің айтылмаған,
Жазылмаған жырыңның ырғағындай.

Бар бақыттың жердегі салмағындай,
Қуанбасқа болмайды барға мұндай.
Құшқың келіп тұрады Жаңа жылды
Сарғаю мен аңсаған арманыңдай.

ДАҢҚ ЕСКЕРТКІШІ

Кел жақындап, танысалық дегендей,
Ескерткіш тұр еңселі зор емендей.
Ерте болсын, күндіз болсын, кеш болсын,
Ел көзіне қалмайды ол еленбей.

Ескерткіш тұр сырлар шертіп өткеннен,
Шежіредей асуларды көп көрген.
Аппақ мөлдір нұр сыйласа күн көзі,
Қызыл-жасыл гүл жамылар көктемнен.

Бұл ескерткіш — ерлік істің ұраны,
Жас ұрпақтың аузындағы жыр-әні.
Төбесінен кете алмай жүр қалықтап,
Тамашалай таудың алып қыраны.

Осы бір жер тым ардақты көрінген,
Соған арнап жүректен жыр өрілген.
Осы жерге келген сайын сеземін,
Ең бір асыл қасиеттің төрін мен.

Тас мүсіннен ескендей бір сыршыл леп,
Естіледі жүрек үні дүрсілдеп.
Жанын қиған сол жүректі батырлар,
Мені бүгін бақытты боп жүрсін деп.

Сол даңқты балалардың атынан,
Сол ер жүрек ағалардың атынан.
Келген сайын ескерткіштің жанына
Батырлықтың сырын шертіп отырам.

МЕКТЕП. ҰСТАЗ

Мектеп,
Ұстаз — көтерген қос қанатым,
Қанаттыдан биіктер жасқанатын.
Бүгін мынау білімдар дүниеде
Сан бәйгеден келеді қосқан атым.

Өнер-білім — егіздей бір көктеген,
Мектеп,
Ұстаз — алдымда нұрлы өткел ең.
Сол үшін де сіздерге,
Мың мәртебе
Бас иемін ізетпен, құрметпенен.

МИНУТ

Тұрса да әр сәт жандырып,
Жүректің отын ақ шамдай.
Минутпен бірге мәңгілік
Тірлігің кетіп жатқандай.

Уақыт шын таяқ жегізіп,
Алады өшін төзімнен.
Сол үшін минут —
егізің,
Өлетін бірге өзіңмен.

Әр минут —
өткен сыршыл леп,
Ұқпаста оны жоқ қайғы.
Жүрекпен бірге дүрсiлдеп,
Жүреклеп бірге ол тоқтайды.

* * *

Кіріспей жеделдетіп жыр қамына,
Ызамын кейде бейқам тұрғаныма.
Бұл күнде өмір көші тым екпінді
Өзгерген әр минуттың ырғағы да.

Тастаймыз қысқа уақытта қала салып
Ұшамыз көк төрінде жанаса бұлт.
Бір кезде арман болған биіктіктер
Бұл күнде қалды мүлде аласарып.

Ғажайып біздің қуат ерен бүгін,
Арқалап кете аламыз әлем жүгін.
Көрініп жатыр, эне, тап-тайыз боп.
Бір кезде түпсіз деген тереңдігің.

Кім білген іске мұнша ұсталықты,
Бойында тасқындайды күш халықтың.
Бір кезде жеткізбейтін ұзақ жолдар
Үзілген арқандай боп қысқарыпты.

Адымдар айшылықты алты аттайды,
Ешкім де еңбек етпей мал таппайды.
Бұл күнде адам біткен уақытқа емес,
Уақыт адамдарға жалтақтайды.

Осылай болды менің мысым басым,
Уақыт өзі қолын ұсынғасын.
Белгілі енді талай жарыстарда
Еңтігіп қиындықтан қысылмасым.

КӨҢІЛ АЙТУ

Солған гүлдей сарғайма уайыммен,
Құрисың ғой тап мынау сыңайыммен.
Тыя көрші, достым-ау, көз жасынды
Сенің үшін еңіреп жылайын мен.

Шараң бар ма ажалға төте келген,
Кемеңгер де, қимас та өтеді елден.
Еңсе басқан қайғынды
Бір сен үшін
Артшы маған,
Мыңқ етпей көтерем мен.

САҒЫНЫШ

Думаны жаздың тарады,
Мұнартты тау, маң, салқын түз.
Қаздар да қайтып барады,
Барады-ау өтіп алтын күз.

Мұнды бір салмақ батқандай,
Жанымның мынау күйін үк.
Сағынышым келе жатқандай
Сары ала көйлек киініп.

Сергідім ширап әудемде,
Салқын жел жуып бетімді.
Сағыныш қысқан кеудемде
Самал-жыр туған секілді.

Өлеңнен алау жағатын,
Тынымсыз ойым іздейді от.
Келсеңші,
Шабыт — қанатым,
Болдиондағы күздей боп.

* * *

Ақын — қыран, одан төрді қызғанбан,
Қыран қонған тұғырда өшпес із қалған.
Қыран болсаң қалықтайсың биікте,
Сескенбейсің қауіп-қатер құздардан.

Ақын болсаң — шық төріме, жасқанба,
Қол ұстасып бірге өрлейік асқарға.
Шын жүректен жарып шыққан жыр жолын,
Қашап тұрып қалдырайық тастарда.

Төр сенікі ақын болсаң дарынды-ақ,
Шын дарынмен жыр қамалы алынбақ.
Ақын сөзі мәңгі сөнбей тұрады,
Жыр сүйетін жүректерде жалындап.

ПУШКИНГЕ

Жүрегім алып-ұшып дүрсілдеді,
Еседі-ау асау жырдың сыршыл лебі.
Киелі сөз зергері, ұлы Пушкин,
Өлеңге құштар қылып жүрсін мені.

Төге бер алтын зерлі арайыңды,
Көз алмай шұғыласына қарайын бір.
Тербеттің жыр-бесікте ұрпағыңды,
Түлеттің менің ақын Абайымды.

Өшпейтін ғасырларға жыр арнаған,
Мәңгілік бақ тұғырдан құлар ма адам.
Бар тілде өзің бүгін сөйледің де,
Сан жүрек сусындады бір арнадан.

ШАБЫТ

Шын шабыт деген кеудеде жанған шамшырақ,
Мүлгіген шақта оятатұғын қамшылап.
Шабытың барда қайратың судай тасиды,
Қайратың барда кетесің жауды жаншып-ақ.

Сол шабытпенен қанатың сенің қомданар,
Сәт туар сонда қаламды жүйрік қолға алар.
Шабытты ойлар қырандай биік қалықтар,
Шабытты ақын теңіздей терең толғанар.

Толғанған шақта
Жақсыны іздеп тірліктен,
Кетемін кейде тым тереңдерге сүңгіп мен.
Қанатты ойдан туады ылғи асыл сөз,
Ал асыл сөзден
Өріледі ғой жыр біткен.

* * *

Бір ғажап болашақты армандаймын,
Қонғандай бағы болып бар маңдайдың.
Күндікке мәртебе де, атақ та бар,
Мен оның біріне де алданбаймын.

Тер төгіп шықсам деймін биіктерге,
Орынсыз таласпаймын биік төрге.
Қол созған арманымның ең асылы
Есепсіз еңбек ету сүйікті елге.

* * *

Сен жоқта күңгірт тартар күнім менің,
Сен барда күн боп өзім күлімдедім.
Қуаныш құшағында шырқағанда,
Болмайды тамылжыған үнімде мін

Сен барда көз жетпесті көремін мен,
Көркем ән кеудем менің өреді үннен.
Көңілдің аққу, қазы бауырын төсеп,
Жүзетін көл тұрғызам өлеңімнен.

* * *

Ашқан сайын қат-қабат қыртыстарын,
Бұл өмірге артумен жүр құштарым.
Сеземісің, замандас,
Өн бойымда —
Дүр сілкінген дүмпулі бір күш барын.

Уақыт солай қойғандай сілкіндіріп,
Көшіп жатыр төбемнен бұлтым күліп.
Қыран қанат алғыр ой қас қаққанша,
Әкетеді қуланған тұлкінді іліп.

Батыл қадам өнеге тұтады алға,
Тосқауыл сап дәрменсіз жұтағанға.
Көлеңкелер кіретін тесік таппай,
Тырылады амалсыз бұталарға.

Соны қуып күнгейде жарық қалған.
Сәулесімен жүректе жаныпты арман.
Сол арманым жарқырап жұлдызымдай,
Барар жолым, бағытым анықталған.

АЛТЫН ҰЯМ

Тасып ағып тау қопарған селің де,
Жүректерді жалған тұрған сенім де,
Бәрі, бәрі — табылады іздесен
Алақандай ошағымнан менің де.

Гүл сымбатты сұлу да бар үйімде,
Адалдық та тап сол мөлдір күйінде.
Сөрелерде еңселерін түзеп тұр
Әлем ойы құлақ түрген түйіндер.

Бұл сырымды қате демес көргендер,
Көрмегендер, қош келдіңдер, төрлендер!
Пушкинменен, Байронменен тілдесіп,
Отырайық бір азырақ бөлмемде.

Өнер де бар өріс іздеп талпынған,
Жылылық бар қорғайтұғын салқыннан.
Шағын ұям жап-жапырақ боп тұрады,
Махаббатпен алаулаған жалқыннан.

Бір баламның көздерінен күн күлген,
Жыр арқауын содан тауып жүрмін мен.
Ал біреуі музыка тым құмар
Глинка боп шыға ма әлде кім білген.

Мен соларды әке болып сүйіппін,
Шын бақыттың мағынасын жиі ұқтым.
Сол бақыттың баспалдағы көтерді
Өр шыңына көңіл деген биіктің.

Достар келіп сыр шертеді әр қилы,
Жүректерде ыстық сезім балқиды.

Есігімнен шалқар теңіз енгендей.
Көңіл біткен ақ айдын боп шалқиды.

Тірлігіме осылай нұр тарады,
Еш күмәнсіз осылай боп қалары.
Сұлулықтың сыр-сандығын арқалап,
Өмірімнің өзі өлең боп барады.

АТА МҰРАТЫ

Шалқып-тасып бүгін мен мақтанайын,
Алдың өзін бір сыннан ақтап, Айым,
Сен есейсін деп іште сақтап жүрген
Жан сырымды жасырмай ақтарайын.

Ұялаған парасат, көркіне күн,
Өзімізге ең жақын төркін етіп.
Қоюшы едік жапсырып альбомыңа
Маркстың үш қызының портретін.

Соларға көңіліміз құлаған мың,
Табылған жауабындай сұрағанның.
Біздің де өссін дедік аяулымыз
Қызындай даңқты боп ұлы адамның.

Жылдар өтті,
Бітірдің мектебінді,
Әпергендей болдың сен көкте күнді.
Мен дәрігер боламын, эке, дедін,
Сонда еске алдым басымнан өткенімді.

Менің әкем —
Атаң ғой ардақтаған,
Дәрігер-тін есімін ел мақтаған.
«Осы балам жолымды қуады», — деп,
Салушы еді о бастан салмақ маған.

Шығады деп өзіме балам ұқсап,
Қуанумен жүретін тарамыс қарт.
Ал мен болсам —
Қызықтап сөз өнерін
Журналист боп кеткен ем қалам ұстап.

Борышты боп осылай қала бердім,
Әке болып өзім де бала көрдім.
Мединститутқа шәкірт боп түскенде сен
Мәңгі маған қуаныш ала келдің.

Енді отырмын той қылып, тамашалап,
Үш ұрпаққа мынау сый жарасады-ақ
Бір парызым бар еді ар алдында
Алдың содан бір жола арашалап.

Осы сырды жыр етіп төккендеймін,
Сен арқылы арманға жеткендеймін.
Ақ халатын әкемнің өзім киіп,
Дәрігер боп кәдімгі кеткендеймін.

СЕНІМ

Гүлімсің жарып шыққан жүрегімнен,
Тұңғышым — шаңырағыма күле кірген.
Мен саған шуағымның бердім бәрін
Шын бақыт тапса екен деп бұл өмірден.

Айтайын ұстазың боп кеңес бірден,
Көзі жоқ кемеңгердің сөзі ескірген.
Маршалы поэзия — Маяковский
Қаламды найзаменен теңестірген.

Сенде де-өй тусың үлкен толғаныспен,
Ел-жұртқа бақыт әкел қолғабыс бер.

Ильичтің есінде ғой анкетада
Жазғаны — мамандығым журналист деп.

Сен бүгін сол саптағы қаламгерсің;
Өмірден өз орнымды табам дерсің.
Әкелік жүрегіммен тілейтінім, —
Білікті мен жетпеген саған берсін.

Арналсын бар өмірің сүйікті елге,
Еңбектен,
кәсібіңді сүйіп, терле.
Шалдықпай шығады деп сенем саған
Бір кезде мен алқынған биіктерге.

* * *

Қоштасқанда қызыл құмды Нарынмен,
Киналамын қоштасқандай жарыммен.
Құмды ойласам еске түсер бала кез:
Бурыл атым,
Қызыл сиыр,
Қара інген.

Құм — Қошалақ, Дыңғызыл мен Ұштаған,
Атамекен жаз жайлап, қыс қыстаған,
Осы жерде ұстаз көріп, хат танып,
Қаламды да қолыма алғаш ұстағам.

Ыстық маған қырда көшкен құмдарым,
Өле-өлгенше күмбір күйі тыңдарым.
Тал бесікте тербедің ғой,
Туған жер,
Өмір бойы келер сені жырлағым.

Жауға қарсы бес қаруын асынған,
Атқан оғын Еділ — Жайық асырған,
Ер бабалар өнер, қайрат көрсеткен,
Құмды ауылда түледім мен жасымнан.

Койдай иіріп жағаға ұсақ тасын,
Теңіз тулар дауылдан күш ап басым,
Ғашықтардай суымас туған жерде
Құм мен Теңіз жатады құшақтасып.

Ауылым бар айтулы Теңіз деген,
Табар содан сағынып мені іздеген.
Шынымды айтсам осы бір сұлулыққа
Иықтасар ешқайдан тең іздемен.

Үйреніп ем бойлауды тереңдіктен,
Тереңдікке құмар ғой өлең біткен.
Теңіз — анам,
Теруді маржандарын
Құм-жағада түлеген менен күткен.

Көрінер деп алдағы биіктерден,
Аманатты туған жер үйіп берген.
Сол сенімді ақтауды мұрат тұтам
Алғыс алып өтсем деп сүйікті елден.

ДОСКА ТІЛЕК

Шөл қандырап сусындай баптап ішкен,
Достар жайлы айтқан жөн мақтанышпен.
Ең жақсысын алғыстың арнау керек
Шыққан жанға сенімді ақтап іспен.

Өткен істер сыйлапты даңқ-тұғыр,
Талай көктем алдыңнан жарыпты гүл.
Досқа деген адалдық белгісіндей
Жолдарында сен жүрген жаныпты нұр.

Қолын бұлғап болашақ алғы асқардан,
Жүрегінде жалынды жалғасты арман

Достарыңа дарқан бол кең жайлаудай,
Дұшпаныңа өткір бол алдаспаннан.

Биік шыңға ту тігер талабы мың,
Өрісі кең қашанда саналының.
Сіңіре түс тоятсыз өн бойыңа
Ұлылығын халықтың, даналығын.

Оза берсін талабың алға аттаған,
«Ел мақтаған жігіт бол, қыз жақтаған».
Сүйікті бол жол тапқан жүректерге,
Иықты бол барша жұрт ардақтаған.

ЖЕҢГЕГЕ

Тіршілікте еш мақтау тең келмеген,
Қандай әсем жан еді жеңге деген.
Қымызқұмар, қызқұмар бозбалалар
Жеңге алдында ұршықтай дөңгелеген.

Сыңғыр үнді бастаудан бұлақтардан,
Жеңге жайлы ән мен күй сыр ақтарған.
«Жеңгем сүйер», «Жеңеше-ау», — деп үзілген
Әсем үндер кетер ме құлақтардан.

* * *

Көңілдің оты сөнбесін,
Көрікті ойлар сөйлесін.
Көктемей қалу — өкініш
Көктемдей шабыт бергесін.

Шарықтау шыңға — арман сол,
Өрге бір бағыт алған соң.
Бықсуга сенің қақың жоқ,
О бастан маздап жанған соң.

* * *

Қауіпті — құздан құлар селден көрем,
Ікерді — маңдайдағы терден көрем.

Қылықты — күлімдеген көзден көрем,
Былықты — бәтуәсіз сөзден көрем.

Көрікті — бояуы мол түстен көрем,
Даңқты — байыбы бар істен көрем.

Нарлықты — елін сүйген ерден көрем,
Барлықты — жолы жомарт жерден көрем,

* * *

Суырылып сөйлеп,
Жүрсем де қанша тартынбай,
Кеудем де менің қалады бір сөз айтылмай,
Оянса-ақ ойым,

Жүректің түкпір-төрінде
Жатады сол сөз
Аршылмай қалған алтындай.

Сол бір сөз, сірә, ойымның аппақ алтыны,
Жазылатұғын жырымның өзек нәр-құны.
Айтсам деп соны,
Жазсам деп соны ынтығам,
Айта алмай қалам,
Жаза алмай қалам алқынып.

Ойымды қармап,
Оқталам тағы ондайда,
Салмақсыз сөздер көкейге терең орнай ма.
Айтылмай жүрген,
Айта алмай жүрген сол сөзім —
Жыр-отауымның ең биік туы болғай да!

* * *

Сен — теңіз,
Мен — өзен боп құйыламын,
Тартылсаң —
Тамшы болып тыйыламын.
Өр сезім тізерлей кеп тәнті болған
Тәңірдей бір өзіңе сыйынамын.

Сыйынсам —
Суымайтын жылу алам,
Дариды құдіреттің туы маған.
Сол шақта көкірегім гүл жамылған
Кетеді секілденіп сұлу алаң.

* * *

Қойған бір ағын судай баққа бұрып,
Жатады кеудемнен жыр ақтарылып.
Бұл күнде сапарыма таймен емес,
Шығамын алшаңдаған атқа мініп.

Шығамын атқа мініп алшаңдаған,
Қалдырмай ешбір жанды тамсанбаған.
Тың ойдың төскейіне із саламын,
Бір нокат бұдан бұрын жан салмаған.

* * *

Жыр оқышы жанарындай жақсының,
Жазғы күндей жадырасын жаным бір.
Ой сергітер жақсы жырға тапшымын,
Ақындықтың құдіретіне табындыр.

Сұлулардың мінсіз біткен көркіндей,
Жыр оқышы жаныма нұр себелер.

Жан сезімнің алаулар ем өртіндей,
Сол сезімді үрлей түссең сен егер.

Жыр оқышы сағыныштай тым ыстық,
Тындайын мен жүрегіңнің лүпілін.
Мейлі жанға бермей-ақ қой тыныштық,
Тек сезейін бақытымның бүтінін.

* * *

Жазылмаған әлі де, жақсы жырым,
Шырағыңды жарық қып жақшы бүгін.
Достарымның қуантшы жан-жүрегін,
Көре алмастың бір жола қақшы жынын.

Жазылшы енді жаңарып, жақсы жырым,
Сенсің жұртқа жасайтын жақсылығым.
Бұл өмірден жалғыз-ақ түсінгенім —
Жақсылықпен ілгері басты күнім.

Мөлдір ойлар-туып ақ таңдай көрік,
Қарсы алады сүйкімді жандай болып.
Жақсы жырды жазбасам,
Жақсы ойларым
Құса болып ішімде қалмай ма өліп?!

* * *

Мақпал мінез жаз өтіп күз келеді,
Қайда елігіп көңілдің іздегені?
Мына уақыт адасқан бөкендейін
Адастырып кетпегей түзге мені.

Жайратқан ба көңілді жасын ұрып,
Қайда жүрсің көрінбей асыл үміт?

Мына кеш те кеткендей теріс қарап,
Бұлт астында ай қалды жасырынып.

Тағдыр бұлай ойнама жасырынбақ,
Кете алмайсың бәрібір асылымды ап.
Тау толқындай тулаған жүрегімде
Тасып жатыр сенен де басым ырғақ.

* * *

Жүк көтермей қайратты қара нардай,
Өз тұрқымен таңылып, дараланбай,
Өзгергіш боп кететін біреулер бар
Өз келбетін мұқият қарап алмай.

Бұл сөзіме айыптар тағылар сан,
Өзімді өзім, арман жоқ, танып алсам.
Тарау-тарау жолдардың ортасынан
Өз жолымды жоғалтпай тауып алсам.

* * *

Бар менің намыс атты тас қайрағым,
Намыспен сұарылды жастан жаным.
Келемін көптің жүгін көтерісіп,
Жүргем жоқ ретін көздеп бас пайданың.

Демеймін өзгелерден бақ асырам,
Ешкімнің селт етпеймін табасынан.
Ризамын өміріме,
Түзу жүрсем
Көз жазбай жақсының бір қарасынан.

Білемін ержігіттің жүгі нардай,
Мен емес жүктен тайқып бұғынардай.
Күн-түні ойлайтыным —
Ұстап жүрсем
Ақ туын адалдықтың жығып алмай.

* * *

Шын достық — сірә, шын арман,
Достарды көрмей тұра алман.
Достыққа деген махаббат —
Сағыныштан ғана құралған.

Достықты адал сүйіппін,
Достардың сырын жиі ұқтым.
Достықпен ғана мықтымын,
Достықпен ғана биікпін.

* * *

Сынадым, соның үшін жек көресің,
Деп жүрсің:
«Бұр жармасын, көктемесін».
Мен саған көлгірсумен бола алман,
Оңбаған қылығыңды сөкпегесін.

Жок, саған көзіңді алдап дос бола алма!
Жолымнан адастырмас тосқан арман.
Келсеңіз қолпаштауды менен күтпе,
Күт анау күлтендеген басқалардан.

Серік бола алмайды сұмдық пен еп,
Жүре алмаймын өтірік сырғып, демеп.
Достықтың тәттілігін тату үшін
Алдымен удай ащы шындық керек!

* * *

Блғи менің көңілімде үміт түнеп,
Сыртқа теуіп жүремін күдікті көп.
Адам айқын жаралған, тек сонымен
Ол өмірде жылапты, күліпті деп.

Ізгілікпен жанымға енген өлең,
Сол өлеңмен түзеліп жөнге келем.
Жақсы адамның жасырынып кеудесінде
Жамандық жүр дегенге сенген емен.

* * *

Отырмын үнсіз-түнсіз өзінді ұғып,
Қарайсың қайғыға да төзім қылып.
Апыр-ау жаныңды дерт қажытса да,
Тұрады мөп-мөлдір боп көзің күліп.

Сыйғызған осыншама тереңдікті,
Болмысың жаралды екен неден мықты.
Әйелдің жанарында жалт еткен бір
Үмітті жырлай алар өлең ғып кім?!

* * *

Жанымның бердім саған бар асылың,
Тапқан соң жүрегімнің жарасымын.
Сен менің сезімімнің тұңғығы,
Тұп-тұнық көзімдегі қарашығым.

Сен барда сексен қырлы өнерім мен,
Сен барда үмітім көп келер күннен.
Сен барда сексен қырлы өнерім мен,
Таусылмас тамылжыған өлеңмін мен.

* * *

Жарастықтың жаралған қиюынан,
Сұлулықтың сендегі сыйын ұғам.
Маған деген көктемін көңіліңнің
Көрем ылғи көзіңнің қиығынан.

Жарқырай түс кіршіксіз айнадайын,
Аспандағы өзің боп арман-айым.
Тасты жарған қайнардың тұнығындай,
Мөлдіреген көзіңнен айналайын.

* *

Мен үшін сен таусылмайтын байтақ ән,
Тамылжытпай қалай ғана жай табам.
Бақ жұлдыздай көрініп ең көзіме,
Сағым болып барасың ба қайтадан.

Қанып ішер тұнығындай қайнардың,
Дәл өзіндей қарсы алдымда жайнар кім.
Жап-жарық боп жүретұғын жолымда
Мәңгі сөнбес шырағыма айналғын.

Шалқар шабыт шақырады сен десем,
Саған ілесіп өрлеймін мен өрлесем.
Көңілімнің күмбезінде жарқыра,
Арманымнан адастыра көрме сен.

* * *

Үңілемін сенің сұлу көркіңе,
Әсемдіктен көзімді бір ала алмай.
Жүрегімде махаббаттың өрті ме,
Асау сезім лапылдайды алаудай.

Түннің терең тұңғиығы секілді,
Қарашығың қандай еді, қарағым.
Қалқалама таңдай нұрлы бетінді,
Көрген сайын көргім келіп барамын.

Шыбын жаным шығып кете жаздайды,
Қадалғанда маған үшкір кірпігің.
Махаббаттың шоғы ерніңде маздайды,
Өбейін де, алайыншы бір тыным.

* * *

Еріп жүрем қалмай сенен үш елі,
Бір өзіңсің сымбат сұлу мүшелі.
Айтшы, жаным, өзіңе шын сұқтанған
Күн сәулесі қай жағыңнан түседі?

Қай жағыңнан ерке самал еседі,
Назың әлі құлағымда кешегі.
Бақ ішінде басып кеткен ізіңе
Үлбіреген нәзік гүлдер өседі.

Өзің болып майысады жас талдар,
Өзің болып бұлғайды асқарлар.
Саған деген алауындай сезімнің
Жүрегімде жазылмаған дастан бар.

* * *

Кен дүние секілді кеудем менің,
Батпандай сезім жүгін теңдеудемін.
Суытпауға жылуын жүректердің
Жанартаудай лапылдап сөнбеулемін.

Тұрсам екен сөнбестен ұшқын атып,
Туғаннан соң балқынған күшті ұнатып.
Аяғына қан түсіп орта жолда
Қалмаса екен қанатты ұшқыр атым!

* * *

Жоғалтам барлық шыдамды
Көріспей қалсам бір күн мен.
Естимін ғажап жыр-әнді
Күмістей сыңғыр күлкіңнен.

Көркінмен мынау өлеңге,
Жібердің білем нұр құйып.
Тоғытқан мені тереңге,
Қарашықтарың тұңғыық.

Қарлығаш қанат қағады,
Қиылған қара қасыңнан.
Мәжүнін болып барады
Өлердей саған ғашық жан.

Өзің деп соққан жүректің,
Кезі жоқ, сірә, басылған.
Кеудеме солмас гүл ектің,
Гүл ектің, сәулем, жасырман.

ТАБИҒАТ ТІЛ ҚАТҚАНДА

* * *

Күн ашық,
Шөкім бұлт жоқ көк аспанда,
Жосылып жатыр айқын жол асқарға.
Күркіреп тау өзені құлдилаиды,
Жолында тоған таппай толастарға.

Қалқып жүр зенгір көкте тау қыраны,
Тоғайда көкек үні жаңғырады.
Асықпай тау еркесі — марқа марал
Бұлақтан шөлін әбдеи қандырады.

Аққулар айдың бетін шимайлаған,
Сәулесі ақ күмістей суда ойнаған.
Осы бір сиқыршыдан сұлулықтың
Суретін көңіліне жинайды адам.

* * *

Жұлдыздар тылсым түнге жымыңдайды,
Балқұрақ ағын суға сыбырлайды.
Көгалда құшақтасқан екі ғашық
Шым-шымдап бір-бірінен сыр ұрлайды.

Самал жел ғашықтарды аймалайды,
Жанарлар тіктесе алмай тайғанайды.
Осынау әсемдікке сұқтанғандай,
Тесіліп түнгі аспаннан ай қарайды.

Қылаңдап шығыс жақтан таң келеді,
Күмістей сыңғырлаған ән келеді.
Сол әннің қанатына қарғып шығып,
Көңілім іздегендей әлденені.

Көз ашты алтын кірпік Күн — сұлуым,
Тоғайда тамылжыды бір сұлу үн.
Көңілім тоқтатты да қымсынуын,
Күшейтті сұлулыққа құлшынуын.

Күн — сәуле аймалайды қызғалдақты,
Түп-тұнық көл бетінде із қалмапты.
Ілем деп айна көлден алтын балық
Көңілім тастай берді жүз қармақты.

Талма түс,
неткен ғажап ыстық еді,
Төбеден от-найзасын піскіледі.
Табиғат көрсеткен соң қыз мінезін,
Көңілдің желпінді-ай кеп күшті лебі.

Тоқтамай жылжыды күн одан әрі,
Алты доп таудан аса домалады.
Көңілді жабырқата басады енді
Ымырттың қара кеуім орамалы.

* * *

Қалбаңдап, желге мұңын шағып ұшқан
Жапырақ сарғайды ма сағыныштан?
Торғайлар күз келгенде үрпиісіп,
Жаздағы жақсы әнінен жаңылысқан.

Сары дала сезбегендей өзгерерін,
Аңсауда көктемдегі көк желегін.
Саршұнақ сары масақты кеміруде,
Ұмытып ала жаздай шөлдегенін.

Қараймын тырналардың тізбегіне,
Олар да жаздан күдер үзгені ме?
Басқым кеп сағыныштың қызу табын
Бетімді тостым салқын күз лебіне.

* * *

Апрельден басталды көктеміміз,
Бейбіт еңбек,
Бостандық — боп төріміз.
Бастау болды көбесін жауыздықтың
Октябрьде қақырата сөккеніміз.

Адам жаны жаңарып көріктенді,
Ұлы Октябрь жемісін орып берді.
Әділетке тірек деп таниды әлем
Ленин туын көтерген ерікті елді.

* * *

Достар барда қасымда қаумалаған,
Батпан жүкті иықтан аудара алам.
Сезім мүлгіп, серпінім сәл босаса
Сергу үшін алдымен тауға барам.

Құлақ тоссам өзенге арындаған,
Күш енеді кеудеме жалындаған.
Жұпар гүлді бөктерден самал еміп,
Тау сыйлаған ләззаттың бәрін де алам.

Тауға бармай құмарым тарамайды,
Жасыл нуды жан сезім аралайды.
Биіктікке жарысып бара жатқан
Қызықтаймын шырша мен қарағайды.

Сипап өтіп сағымның тұлымшағын,
Үйіріледі құйындай құлын-шабыт.
Дәу жартастың жанында шашын жайып,
Ақ қайың тұр майысып, мұңын шағып.

Үйретпеген асаудай басын әлі,
Тентек өзен гүрілдеп ашынады.
Аһ ұрып кеп соққанда қойтастарға,
Ақ моншақтар маржандай шашылады.

Сүйсінесің көз тұнған ен көрікке.
Гүл біткенді өзара жарастырып
Таңырқатар бұл тауға тең келіп не,
Көбелектер жүр эне, жеңгелікке.

Тауға барсам сан сурет қаумалаған,
Таудың жұпар самалын сауған адам.
Ой бұлағын, жыр көзін, сезім нәрін —
Бәрі-бәрін мен ылғи таудан алам.

* * *

Аппақ шыңдар ақша бұлт арқалаған,
Тауға бармай құмарым тарқамаған.
Шатқалдарда тұнып тұр көкшіл мұнар,
Ару тәнін пернедей қалқалаған.

Зеңгір көкте жүзіп жүр қыран қалқып,
Сыңғырлайды ақ қайнар сыр аңғартып.
Көзімді алмай еріксіз ертелі-кеш,
Тамашаға осынау тұрам балқып.

Мөлдір сағым самалмен жарысқандай,
Бас ізейді қайындар таныстардай.
Тауға барсам таусылмас ләззат алам.
Қас сұлумен оңаша табысқандай.

* * *

Ырғалып мынау қайындар,
Би билеп тұрған секілді.
Аспаннан ару ай ымдап
«Сүй, сүй!» — деп тұрған секілді.

Қарағай, қайың алдымнан,
Қарсы алып тұрған секілді.
Төңірек тегіс той-думан,
Ән салып тұрған секілді.

Жыр-өнеге шыңға қанатын
Серметіп тұрған секілді.
Жанымды менің дала, түн
Тербетіп тұрған секілді.

ҮЗІЛГЕН ГҮЛ

Баллада

Бақ іші.

Қарыс жер жоқ жайнамаған,
Көңілді, көрікті-ақ тым айнала маң.
Ғашықтар екеу-екеу қол ұстасып,
Шын ләззат гүлді бақтан алған адам.

Қырандай қалықтайды биікте арман,
Көбелек керегін жүр жиып балдан.
Дегендей бар тіршілік тыныстасын
Дүние мөп-мөлдір боп ұйып қалған.

Төбеден сұқтанады күн қызығып,
Бақтағы кетпегей деп үн бұзылып.
Жүр едім мен де осында,
Көзім түсті —
Алдымда жатыр бір шоқ гүл үзіліп.

Бұл қылық — безгендік шын нәзіктіктен,
Мұндай жаннан рухани азық күтпен.
Жасайды гүл-көрікке жауыздықты
Сезімнен жүрдай болып азын біткен.

Үңіле гүл шоғына қарап едім,
Жұлынған күлтесінен жара көрдім.
Арсыздық қорлығына қапа болып,
Көтеріп гүлді жерден ала бердім.

Дегендей:

осылайша батты күнім,
Айыптап қайрымсыздың қаттылығын.
Құлаған нәзіктіктің арманындай,
Гүл маған бояу ғана шақты мұңын:

«Нәзікпін, өмірім де қысқа менің,
Сонда да сәндік туын ұстап едім.
Арманым орындалар аңсап күткен —
Адамға бақыт қонған тұста менің.

Барымды мақтан тұтып айта аламын,
Салтанат, той-думанда жай табамын.
Ғашықтың құшағында жұпар атып,
Даңқтың тұғырында жайқаламын.

Көңілдің көркейтемін таза бағын,
Сан жүрек маған арнап жазады әнін.
Оралып қара жапқан қабірге де,
Қайғыны жұртпен бірге азаладым.

Сән беріп жайнаушы едім қатарда мың,
Әр үйге тек қуаныш апарғаным.
О, адам,
Мен нәзіктік қызметшісі ем,
Қорлық қой аяқтарға тапталғаным».

...Ұялам, есіме алсам осы күнді,
Кіретін таппай қалғам есігімді.
Кәдімгі кінәлідей басымды иіп,
Сол гүлден сұрай бергем кешірімді...

* * *

Жарық, мен саған ұмтыламын,
Сен болмасаң көңілдің бұлты қалың.
Алтын шапақ сәулелер әдилесе,
Жас сәбидей тарқайды шын құмарым.

Жарық, жақсылықпен жаса қадам,
Төгілмесін қараңғы тасада қан.

Жарық жерде жалындай жаңа күшпен
Батылырақ аяғын басады адам.

Жарық, саған қараймын үмітпенен,
Сеніменен жол тауып жүріп келем.
Жарығы жоқ түнектен сескенбеймін.
Сәулесі жоқ жүректен күдікпенем.

ҚАСИЕТ ҚЕСТЕЛЕРІ

Адал жан армандаған асылдай бір,
Бұқпақтап еш нәрсесін жасырмайды,
Ісі әділ болғаннан соң, сөзі батыл,
Алдында құдайдың да бас ұрмайды.

Әр ісің адалдықпен өлшенеді,
О бастан адал болсаң ел сенеді.
Қарақшы қалқалап кеп жасырынса
Жартас та жиіркеніштен теңселеді.

Не керек ұрлап-жырлап тапқан малың,
Сіңбейді арам қолдан татқан дәмім.
Таусылмас тамағыма талшық болар
Ақ адал қара сумен қатқан наным.

Кіршіксіз адалдығың — алға асқаның,
Армандай келер күнге жалғасқаның.
Желкесін арамзаның қиып түсер
Адалдық — қолыңдағы алдаспаның.

* * *

Бұлт оранған тау секілді басына,
Қайғылының барып көрші қасына.
Бәзбіреудің рас болар ма айтқаны:
«Бір-ақ күнде ақ кірді, — деп, — шашыма».

Қайғы дерті — түннен бетер тымырсық,
Қинайды-ау кеп қойғандай бір у ішіп.
Әлем-жәлем қанжылаған ішінде
Жатқандайын бұрқ-сарқ қайнап су ысып.

Қайғы ұйқыңды қашырады бойыңнан,
Қалдырады әзіліңнен, ойыңнан.
Гүл аңсаған, жыр аңсаған кездегі,
Құмарлықтың бар белгісі жойылған.

Жарық сәуле күңгірт тартып кеткендей,
Өнменіңнен қып-қызыл шоқ өткендей.
Өмір бойы арман еткен үмітің
Қосаяқтап маңдайыңнан тепкендей.

Өңің қашып күзгі гүлдей соласын,
Көз жасына шомылғандай боласың.
Лапылдаған өрт ішінде күйесің,
Аяз қарып баратқандай тоңасың.

Қайғылының көлдей жасы төгіліп,
Қақырайды қабырғасы сөгіліп.
Сәл жымиып езу тартқан бір адам,
Тұрады оған дұшпанындай көрініп.

Шақтарында қиналумен көз ілген,
Түсіне енер ботасы өлген боз інген.
Қайғылы жан байыз таппай сенделіп,
Уайым мүжіп, айырылады төзімнен.

Қайғылы жай —
Сан мықтыны сынайды,
Қасіретке шыдамаған құлайды.
Қайғылы күй —
Қара жерді күңіреңтіп,
Ащы зардан қара тас та жылайды.

* * *

Жала әуелі майда тілмен жалаңдар,
Жалап-жалап, адалыңды арамдар.
Жала — жыртқыш тырнақтарын жасырған,
Жалақордан абай болшы,
Адамдар!

Ақты — қара, қараны — ақ деп ғайбаттап,
Торына әкеп түсіргенде айбатты-ақ.
Адам түгіл
ардан безген жалақор
Тырысады қаралауға айды аппақ.

Пәленді ішіп, түгенді де жепті деп,
Мұның қолы қымқыруға епті деп.
Жерден қазып, жеті қоян тапқандай,
Отырады көкірегі көк тіреп.

Талайтұғын тәніңді иттей қабаған,
Көңіліңді көтертпейтін наладан.
Аһ ұрғызып, өзегіңді өртейтін
Ащы нәрсе болмас, сірә, жаладан.

* * *

Бір жаманның араға шок тасыған
Қылығынан
Морт кетіп жоққа сынам.
Айнытады жүректі кейбіреулер
Айналсоқтап кете алмай от басынан.

Бір жақсылық қашанда тосар алдан,
Оқ атса да андып қу тасалардан.
Жақсылықтың қолымен түзетейік,
Жамандықты өзіміз жасап алған.

Екпіні зор қашанда қанаттының,
Қанаттылар —
Әлемге таратты үнін.
Жата қалып жолында,
Сүріндірмей
Ұзартсаңшы өмірін таланттының.

* * *

Талмай тартып,
Алға сүйреп ақын — бақ,
Елуге де келдік, міне, лапылдап,
Елу жаста еркелеткен бұл өмір
Одан да зор биігіне шақырмақ.

Елуінде өнер-мұра екшелер,
Елің саған есейді ғой деп сенер.
Қыран ұшқан қияларға қонарсың,
Елудегі ер екпінің жетсе егер.

Тұлпар болсаң тұяғындай асылдың,
Жыр бәйгеде өнерінді асырдың.

Жеңіп алған биігіңнен қарайсың,
Артқа тастап тең жарымын ғасырдың.

Демесем де түгел парыз өтелген,
Дем-тыныстан жан едім мен от өрген.
Ассалаумағалейкум,
Ақ отауым,
Елде жүріп елуімде көтерген!

КӨРІСЕЙІК, КЕЛ, ДОСТЫМ!

Келші, досым, көп болды көріспеппіз,
Талай-талай қияға өрістепті із.
Ажыратып ай, жылдар арамызды,
Қуаныш пен қайғыны бөліспеппіз.

Тағдыр бірақ мені есте алдамаған
Арым таза, қуаныш ол да маған.
Сапта тұрған солдаттай журналистпін,
Журналистпін қаламы жорғалаған.

Тұрды менің алдымда неше міндет,
Сан түйінді сарылдым шешемін деп.
Өлең-сөздің есігін аштым, міне,
Қатарымнан едәуір кешеуілдеп.

Сәл кешігіп оралдым жақсы арманға,
Айналдырып көңілді ақ шамдарға.
Жиырма бестей желікті жасымда емес,
Самайымды кәдімгі ақ шалғанда.

Шын ниетті тұрғанда қосып ізгі,
Табалайды қай дұшпан осы бізді.
Көрісейік кел, достым, кел, кел, достым,
Төсімізге басайық төсімізді!

ЕР АНА

Поэма

Болған оқиғаның ізімен

*Ұлы Отан соғыс жылдары тылда жан аямай еңбек
еткен аяулы анам Қәделі, ардақты әкем Абдош Бісқа-
қовтарға және қадірлі ауылдастарыма арнаймын.*

Автор.

СОҒЫС

Жел соқса жөңкілетін бошалап құм,
Қызық-ақ табиғаты Қошалақтың.
Өтеді жыл мезгілі мың құбылып,
Жарасты мінезіндей осы алаптың.

Көктемде көріктеніп сай-сала тым,
Жайлауда қыр гүлдері жайқалатын.
Бақыттың бесігінде тербелгендей
Сүйсіне сұлу жырын айтар ақын.

Адамы жігерінен от өреді,
Алыптай батпан жүкті көтереді.
Осы бір өркен жайған колхозды ауыл —
Құт қоныс, ырыс толы мекен еді...

Кенет осы шаттықты түнек басты,
Құмда аттанған аяқтың дір етті асты.
Қайғы бұлты камалап көңілдерді,
У құйылды запыран жүрекке ащы.

Түн түйіліп қабағын қарс жапқан,
Тұңғыық боп барады алыстап маң.
Азан-қазан,

Қопада құстар шулап,
Бәрі ұлиды ышқынып қамыс жақтан.

От жанады үстінде зираттардың,
Сұсы жаман құм-төбе бұйраттардың.
Қора-қопсы ұқсайды ескі жұртқа
Бар көрікті әп-сәтте қиратқан кім?!

Осылай түн —
Қос апат түріне енді,
Бірі аспанды тітіретіп,
Бірі жерді.
Сусып келе жатқандай құм топырақ
Көмейін деп біржола тірілерді.

Дүр сілкініп, ақ сеңгір, көк сеңгірлер,
Тамырынан жұлынып өскен гүлдер,
Келе жатқан секілді қан шеңгелдеп
Бонапарттар,
Шыңғыстар,
Ескендірлер.

Батыс жақтан көрінген алап қандай,
Қызыл жоса қанменен жалатқандай.
Дүниенің тынысын сағат емес,
Зар илете минутпен санатқандай.

Осылайша жаманат түйіледі,
Азынаған ажалдың күйі ме еді.
Соғыс — апат,
Фашизм — қанды шеңгел,
Айналдырмақ дозаққа дүниені.

Ауыл тегіс әп-сәтте құлақтанды,
Шыдамаған ызаға жылап та алды.
Жалғыз ұлын құшақтап жесір ана
Қасіреттен қайысып құлап қалды.

Сонда-дағы көксейге бар тілек кеп,
Арқа тосты:
Нар жүгін артып өт деп.
Еңкейгенмен бұл түні еңсе біткен
Жығылған жоқ, қалды тек тәлтіректен.

Мұндай шақта кім болар аласарған,
Баласы арман, қазаққа, даласы арман.
Сезіледі қайсарлық, намыс, жігер,
Құрығына сүйенген қара шалдан.

Он тоғыз, жиырмадағы жас жігіттен,
Қажыр-қайрат бұрқады тасты үгіткен.
Байқалады анық жүзінен бабалардың.
Жауды күткен сәттері,
қасты күткен.

Жүргендей солар қару үлестіріп,
Дұшпанмен жекпе-жекте күресті үміт.
Күмбірлеп Құрманғазы күйі шалқып,
Тұрғандай Махамбеттің үні естіліп.

Жұрт ызасы қоздырып сан аруақты,
Кеуделерде кек отын алаулатты.
Жауыз жендет — Адольф Гитлерге
Ел қарғысы оқ болып борап жатты.

* * *

Аттанды азаматтар ел қамы үшін,
Қорғауға туған жердің ар-намысын.
Кемпір-шал, балғын жастың иығына
Түсті енді қиындықтың салмағы шын.

...Үлкен ұлы Абзалдың — Ғарышбегі,
Бұл күндері ауылдан алыста еді.

Оның-дағы қанында бұрқап жатты
Ұлы Отанның қайнаған намыс-кегі.

Соңғы жылы.

Басталған сынақтары,
Шығу еді ұшқыш боп мұраттары.
Лап етті соғыс өрті.
Енді, міне,
Түрулі майдан жаққа құлақтары.

Биік тұғыр бақ құсын қондыра алар,
Ата-ананың құмары енді қанар.
Өзі жазған қолымен сағынышын
Ғарышбектен кешікпей келді хабар:

«Ұшқыш болдым, әкетай, бұл күнде мен,
Көктің жүзін шарлаймыз күн-түн демей.
Алдымызда — бір мақсат, бір-ақ бұйрық —
Фашистерді аяусыз құрту деген.

Жаудың үнін өшірер жасқанбаған,
Соққы берер қайраты асқан ғана.
Қуу керек дұшпанды туған елден,
Құрту керек жерде де, аспанда да.

От айқаста шығамын таң алдында,
Ондай ұрыс кезігер сан алдымда,
Көк аспанда фашистің құзғындарын
Өртеп, мүмкін,
Өзім де жанармын да.

Олай жансам —
Ісіме өкінбеңдер,
Ол — мен кескен дұшпанға үкім деңдер.
Отан айтсын:
— Мінекей, адал ұл! — деп,

Анам айтсын:

— Менің ақ сүтімді емген!»

Кетті әкені жетелеп сол шақта арман,
Мақтанышпен ер сезім қол соқты айдан..
Ет жүрегі елжіреп Әдемінің
Кірпігінен домалап мөншақ тамған.

Басқарма

Ат сабылтып, пошташы қапылыпты:

— Телеграмма!..

Сан оқып, ақыры ұқты:

«Коммунист Дәуренова ертең таңда
Аупарткомға жетсін», — деп шақырыпты..

Әдемі аң-таң.

Хатшының тілегі не,

Айтылатын қолқа ма бір өзіне?

— Телеграмма, мінекей, оқышы, — деп
Көрсетті оны дәрігер күйеуіне.

Абзал айтты:

— Жұбайым, бері кел, — деп,

Тұр мақтаныш кеудемді менің кернеп.

Сені тегі аупартком шақыртқан ғой,

Әйел емес әдемі — нағыз ер деп...

Жігерліге шығар шын, асқар да көп,

Қанат барда қалықта, аспандап өт.

Көп кешікпей Әдемі Дәуренова

Жиналыста сайланды басқарма боп.

Әр ошақта әңгіме жатты гулеп,

Әлдебіреу көршіден бакты күнден,

Үлкен қауым өмірге ортақ ойды
Әдемімен ұғысып, тапты бірге.

Бір арнаға пікірлер түйінделді,
Габыстарды жақсыға сүйінгенді.
Жүректерде жарқын күш толқып жатты,
Күрестерге дайындап дүйім елді.

Қаһарлы қыс

Қыс қатты-ақ жұтатқандай бар аймақты,
Жүзінде маң даланың зар ойнатты.
Үрей сап долы боран малшы үйінің
Есік пен терезесін талай қақты.

Қауіпті ауыртпалық төте келген,
Төрт түлік теңселуде көтеремнен.
Лайық па мұндай шақта азаматқа
Күрессіз, әрекетсіз бекер өлген.

Шегінбе, басу керек қадамды алға,
Жағалас қиындықпен шамаң барда.
Қолымен табиғатқа тұсау салған
Сенім арт, арқа сүйе адамдарға.

Илантып қам көңілді құлатқандай,
Ақыл айт асыл арман, мұратқа арнай.
Жылу төк жүрегіңнің шуағынан
Жесірді өксігінен жұбатқандай.

Жатқанда жалпақ дүние жанып отқа,
Тоқтау айт, жүрек зарын жамыратпа.
Ырысын құмды ауылдың еселейтін
Тірек бол мынау емен шаңыраққа.

Қиялдың қанат қағып құйын-желі,
Әдемі ойды осылай түйіндеді.
Күн-түні қыстақ жайы естен кетпей,
Ұмытты тауқыметті үйіндегі.

Басқарма мүшелерін жинап алып,
Әдемі айтты:

— Тер төгіп қиналалық.

Тыл да — майдан,

Ендеше қол-аяқты

Отыруға болмайды суға малып.

Амал біреу бұл жерде бақ-жол ашқан —
Шөп тартамыз түйемен Ақжонастан.
Басқа жол жоқ малды аман сақтайтұғын,
Қанша жетік болсаң да айлаң асқан.

Ал кәнекей, Қошалақ ауылы боп,
Түйе тапшы жүк артар жауыры жоқ.
Адамдар ше?

Шетінен жетім-жесір —

Күйеуі жоқ, бірінің бауыры жоқ.

Бүтін үй жоқ осынау маңда тұрған,
Біреу жоқтап жалғызын таңды атырған.
Қалт-құлт етіп кемпір мен кәрі шал жүр
«Қара қағаз» ішіне қан қатырған.

Деді Әдемі:

— Халайық, сырымды аңда,

Бұл сайыста орын жоқ бұғынғанға.

Жауға соққы береміз қансырата

Жұдырықтай сом болып жұмылғанда.

Әдемі осы айтылған сөзін растап,
Жолға шықты керуенді өзі бастап,

Ақжонасқа жетті олар ара қонып,
Енді үміттер жарқырап көзін ашпақ.

Шаршау қалып, жігермен от кеуделі,
Түске дейін түйеге шөп теңдеді.
Қуаныштың тұтанып ұшқындары
Қауіпті үрей ұмытылды өткендегі.

Түстен кейін қар тағы қылаулады,
Көкжиектен бозарып күн аунады.
Табиғаттың қытымыр тылсым күші
Сағат сайын бұларды сынауда әлі.

Батпан жүктей беліне салмақ түсіп
Әдеміні келеді толғақ қысып.
Жалын өртеп өң бойын
Енді бірде
Қалтырайды секілді тоңғақ кісі.

Аш бүйірден бір шаншу шықты-дағы,
Бүрген сайын еңсесін бұқтырады.
Тән азабы езгілеп тұла бойын,
Жанарына іркіліп шық тұнады.

Білдірмеске осыны тістенеді,
Өзін өзі демейді, күш береді.
Міне, тағы,
Тағы да толғақ қысты,
Одан кейін сезбеді ештеңені...

* * *

Көңілде күдік-үрей бар ма, қалай?
Жақсы үміт жарға жығып алдамағай.
Тапсырып Әдеміні жолдағы үйге,
Керуен бет түзеді алға қарай.

Жеңгендей жан азабын төзімі асып,
Әдемі тілге келді көзін ашып.
Қуанды үй иесі сары кемпір.
Науқастың естігенде сөзін ашық:

— Япыр-ай, керуен қайда, қайда қарттар?
Қораға ыққан малды айдап ап бар!
Көзіне кетті елестеп Әдемінің —
Өңкей бір адамы жоқ жайдақ аттар.

Ойбаурымдап біреулер жылады да,
Қасқырлар кеп ұлыды құлағына.
Снарядтар жарылып, үй өртеніп,
Дұшпан ойран салғандай тұрағына.

Зарланады қара жер күңіреніп,
Қайта тұрып бара ма небір өлік?..
Иіскеп жатыр қара інген жасын төге
Бөрі тартқан ботасын еміреніп.

Мына тірлік барады мұздай қарып,
Мынау үйде пеш жатыр қызбай нағып?..
Әне, керуен!..
Опат боп кетер ме екен,
Неге жүрді қатерлі құзды айналып?!

Денесі оттай өртеніп жанды-дағы,
Әуреледі қызудың сандырағы.
Сары кемпір көз ілмей жанталасты,
Науқас жайы болып тек аңдығаны.

* * *

Шағындай көктейтұғын май гүлінің,
Кім күтіп отыра алар жайлы күнін.
Бұл ауыл думан құрып ауық-ауық
Аршиды жүректегі қайғы-мұңын.

Бір ауық қанат қакты өршіл өнер,
Қосылып домбыраға көрсін өлең.
Сәбидің шілдеhana тойына кеп,
Күй шертiп, би биледі көрші-көлем.

Қанат деп ат қойылды жас ұланға,
Той қызды, кеткендейін асып арна.
Разия балбырата би биледі,
Көңілі көппен бірге тасығанда.

Майысты ақ қайындай білектері,
Сағыныш сырын жайып жүректегі.
Соғыстың, көрініп тұр жанарынан,
Сарғайтып ақша жүзін жүдеткені.

Ниеттер мынау дарқан сыйға құлап,
Бір ауық қоя берді күй жамырап.
Шертті шалқыта кеп «Сарыарқаны»
Шебері он саусақтың Имамұрат.

Бұлқынып бұғаудағы алыптардай,
Бір әнді шырқағандай халыққа арнай,
Қанат та ауық-ауық іңгалайды,
Баршаға бар өнерін танытқандай.

Жүретін жанашыр боп талайға да,
Аталған осы ауылға аяулы ана —
Қанатқа кіндік шеше сары кемпір
Бесікті тербеп отыр баяу ғана.

Үн қатса домбыраның пернелері,
Сезімді серпілткендей жел береді.
Кезегі келген кезде тартынбастан
Сағи қарт Махамбеттен термеледі.

Аспанға ән қалқыды көтеріліп,
Аққудай шырқап шықты өте биік.
Тәнті боп құлақ түрген тындаушының
Балқыған жан-жүйесі кетеді иіп.

Айтылды «Сырымбет» пен «Қанат» талды.
Сұлу ән жүрек сырын сан ақтарды.
...Кенеттен
Кіріп келді почташы қарт,
Жұрт оған аң-таң болып қарап қалды.

— Жүрісің тым суыт қой, жарқыным-ау,
Біреудің ап кетпегей алтынын жау.
Суық сөз сыпсың қақты ауыздарда,
Думанның не боп кетті арты мынау?!

— Қара қағаз?!
Ал, жұртым, аңырадың,
Жазықсыз жара түсті-ау жаныңа мың.
— Берік бол, Разияжан, бұйрық солай,
Сынбағай шайқалса да шаңырағың.

Қарлы үн көздің жасын бұрқыратты,
Әкетті мұңға көміп құм-қыратты.
Уыздай келіншектің жоқтау зары,
Адамның сай-сүйегін сырқыратты...

Салық шал

Мүлгиді қысқы түннің айлы аспаны,
Тынығып ешкім әлі жайласпады.
Талқылап көкейкесті мәселелер
Партбюро мәжілісі жалғасты әрі.

Пішен жоқ, қорада қой маңырап тұр,
Отынсыз мектеп үйі қаңырап тұр..
Адамга ауру-сырқау жармасуда,
Кез емес отыратын дамыл ап бір.

Бәрі де —
жеңіс үшін,
майдан үшін!
Жасаған майдан үшін жайнар ісің.
Жөнелтіп азық-түлік, жылы киім,
Майданмен үзілмесін байланысың.

Бір ауыздан шығады тарықпай үн,
Партия айтса —
эрқашан халық дайын.
Болдырмасты болдырып,
Коммунистер,
Жеңілместі жеңеді алыптайын.

Мәжіліс нақты жайды көп талдады,
Әр цифр талқыланды ақпардағы.
Еңсе езген қиындықпен күресудің
Сызылып жоспарлары жатты алдағы...

Өзегі, әр қимылдың алар нәрі —
Болған соң белгіленіп қарардағы.
Парторг:
Партияға өтемін деп,
Келгенін Салық шалдың хабарлады.

Болса да тым қысқалау көмек-қолы,
Бақташы санамайды себепке оны.
Кешкісін малын жайлап шығамын деп
Жүргенде түтек боран бөгепті оны.

Есіктен енді жайлап Сәкең міне,
(Сынайсың қажет жерде әкенді де).
Қадалды жанар біткен сұрақ болып,
«Алпыста мұны бізге әкелді не?!»

Сұрақ:

— Бір сауал ақсақалға берейін де,
Бұл не сыр ұзақ жүрген көмейінде.
Өте кеш партияға кірем дейсің,
Мұныца сенбейін бе, сенейін бе?

Салық:

— Осынау күн туғанда ел басына,
Қылмыс қой қарағаным мен жасыма.
Ол рас, көп өмірім өтіп кетті.
Сонда да дей алмаймын:
— Мені асыра!

Арымды қоя алады өрелеп кім,
Келмейді әлдекім боп өле кеткім,
Айқасқан өмір, өлім — мына шақта
Дүниеден Коммунист боп келеді өткім.

Сұрақ:

— Бас аман, болып жүрсе маңдай аман, —
Деп тұрсың ел ісінде жанды аяман.
Коммунист болам дейсің,
Коммунист кім?
Білсең айт,
Ол тегінде қандай адам?

Салық:

— Коммунист — ар-ожданым, жарық төрім,
Күш-қуаты — сарқылмас халықта оның.
Болат қанжар секілді алмас жүзді,
Қас дұшпанның шығатын жарып торын.

Сұраймын партбюроның қабылдауын,
Болғанмен жасым егде, жаным — жалын.
Өткенмен алпыс өткел кәрі емеспін
Жігіттің сын көтерер бабындамын!

Көз көрді, көкіректе сенім қалды,
Жұрт құптар арына шын табынғанды.
Партбюро мүшелері қол көтеріп,
Салық шал партияға қабылданды.

Қиындықпен бетпе-бет

Соғады ұйтқып боран шыр айналып,
Аязбен құмды ауылды сынай қарып.
Тоқтамай бұл бетімен қыса берсе
Арық мал көтеремнен құлайды анық.

Қанша күн қыспен адам арбасқалы,
Арасы кей үміттің жалғаспады.

Ашықты-сирек ауыл адамдары
Үстінен тып-типыл қып қар басқалы.

Азығы қысқа жиған тамамдалды,
Құтқару керек енді адамдарды.
Қарыс жер үйлерінен шыға алмайды,
Түзету қажет мынау жаман халді.

...Сұрланған сиықсыз маң тым үрейлі,
Фермада жадау сиыр мөңірейді.
Бақташы Салық шалда пішен бітіп,
Кемпірі:
— Қайтеміз?— деп еңірейді.

...Адамды шыдатар ма құса мына,
Қысылған қыстың қатал құшағына.
Көктемде бұзаулайтын жалғыз сиыр
Ілінді Сағи қарттың пышағына.

...Түн болса жұрттың көзі ілінбеген,
Жер бетін қара суық тілімдеген.
Төбелер солқ-солқ етіп
Алыстағы
Үнінен зеңбіректің дірілдеген.

Жүрсе де оқтан ғана құламай жан,
Шайқасқан қиындықпен бұ да майдан.
Аяз, аштық, аурумен қабаттасып,
Әл кетіріп барады тұла бейдан.

Тірі жанды қорлаған асты қылық,
Төбе астынан сыңсиды қасқыр ұлып.
Долы боран үрей сап ышқынады,
Түн қабағы түнере тас түйіліп.

Өлмеу керек адам мен қоғам малы,
Қыс жыртқыштай әзір тұр тонауға әні.

Осыны ойлап төңбекшіп, ұйықтай алмай,
Төсегінде Әдемі он аунады.

Әлі біраз уақыт бар таң атуға,
Қысқы ұзақ түн сағатты санатуда.
Таңмен бірге Әдемі қомға тығып,
Шығады алып сапарға Қанатын да.

Кенжесі ғой осы үйдің Қанат ұлдан,
Төзімді боп суыққа жаратылған.
Төзетін де жөні бар аязыңа —
Ол батырды боранды дала туған.

Бал-бұл жанып жүзінде ойнап ұшқын,
Сол айтардай шешімін ойлап істің,
Президиумға ресми-сайланбастан
Отырады төрінде жиналыстың.

Еш нәрседен, ешкімнен қысылмайды,
Мәжілісте мәселе ұсынбайды.
Ақ мамасын ұйқтайды сорып қойып,
Анда-санда танауы пысылдайды..

Жұбайлар таң сәріден жолға шықты,
Бағыты — сиыр ферма.

Ол — қашық-ты.
Малға да, адамға да қатер төнген,
Мұндайда паналауға болмас ықты.

Ақ түтек көз аштырмай сабалайды,
Тентек жел сақ-сақ күліп табалайды.
Құлаққа шалынды, әне, еміс-еміс,
Маң төбет қар астында абалайды.

Таң қалды иттің бұлай үргеніне,
Тап болды,

Қар жамылған ірге, міне.
Бораннан буырқанған бой тасалап,
Ит екеш, ит те жерге кіргені де.

Болды енді бәрі-дағы түсінікті.
Мұндайға төзе алар тек кісі мықты.
Табиғат жекпе-жекте Салық шалды
Бұл жолы қармағына түсіріпті.

Мен неге қарап жатып өлемін деп,
Сарлықтан пішен тартып келемін деп.
Боран еш саябырлар болмаған соң,
Түс ауа түйеменен жөнөдім кеп.

Біртенді артып алдым басып тұрып,
Барады күш кешкіріп асықтырып,
Қырсыға қарлы боран құтырынып,
Қойғаны аттам жерді қашық қылып.

Қара атан, бір өзінде бар тілек деп,
Келемін бұйдасынан тартып ептеп.
Ышқына боран ұйтқып соққан кезде
Құлайды омбы қарға тәлтіректеп.

Қар мүлде жүргізбеді, қалың тіпті,
Теңді ауған түзеймін деп әлім бітті.
Содан соң теңді шешіп, бөлек буып,
Сүйредім шөмеле қып жарым жүкті.

...Әрі қарай Салық сөзін айта алмады,
Бір жауап сұраққа да қайтармады.
Көп жатты өрт қызумен сандырақтап,
Еңбеккер осы ауылдың майталманы.

Төкпек боп жолаушының жылы қанын,
Есітті топ қасқырдың ұлығанын.
Шамасы осы жер ме деп ойлады
Жем болып жыртқыштарға құрығаным.

Шықты әне ырылдасқан қасқыр үні,
Бөрілер қамалады аттылыны.
Кес-кестеп Әдемінің жолын бөгеп,
Бората қар кесегін атты бірі.

Дәу арлан әзірленді атылғалы,
Қимылда, Әдемі, енді батыл, қане!
Шешеді, не де болса тағдырыңды —
Қарасын осы арланның батырғаның.

Түрі жоқ Әдемінің күйінетін,
Қарады жыртқыштарға түйіле тым.
Он алты жасқа дейін қыз күнінде
Ол тегі жігіт болып киінетін.

Деген сөз естілмесе осал еді,
Қызға да ер деп атақ қосар елі.
Додаға еркін түсіп жігіттерден
Көкпарды тартып алған осы Әдемі.

Ал, қане, кешікпе енді жанды қорға,
Жіберме жыртқыштарды қанды жолға!
Ағытып Әдемі оң жақ таралғыны
Үзеңгіні мықтап ұстап алды қолға.

Құланы тебінді кеп алға аттырып,
Арлан да секірді атқа аңдап тұрып.
Әдемі қак тұмсықтан дәлдеп ұрып,
Тастады дәу бөріні қар қаптырып.

Әдемі айқайға сала берді,
Үрейін бөрілердің ала берді.

Салақтап ұзын тілі көкжал арлан
Аузынан қан сорғалап қала берді.

Сезгендей қуат-күшті кісідегі,
Құла ат та емеурінді түсінеді.
Ажалдан құтылдық біз дегендей боп
Жануар күмбір-күмбір кісінеді.

Салт атты ұзап жолы алыстады,
Басталды, міне, ауылдың таныс маңы.
Бірақ та құлағынан кетпей қойды
Ұлыған бөрілердің дауыстары.

Әдемі ферма аймағын аралады,
Құтыра қар бүркуде боран әлі.
Таң ата ілесіп келді көрші ауылдың
Күректі қолға ұстауға жарағаны.

Осылай бір жеңнен жұрт қол шығарды,
Намыс пен қиындықта ар сыналды.
Қоя ма көп жабылса,
Кешке қарай,
Мал-жанды қар астынан аршып алды.

Өзінің бауырындай сеніп келген,
Разы боп Әдемі жүр серіктерге.
Қанатты сонда барып есіне алды
Емшегі шым-шым етіп деріткенде.

Қанатжан!
Шыдап бақтың, қарашығым,
Сен әзір білмейсің ғой дала сырын.
.. Сәлден соң тоят алып жатты сәби
Аймалап мамық төсін анашының.

Майданға көмек

Көмек керек,
Майданға,
Жауынгерге,
От шайқаста жапыра жауын жеңген.
Көмек алса қуанар қайрат бітіп,
Мынау бұйым екен деп ауыл берген.

— Бір аяқпен атып-ақ жүр ғой таңым,
Бұл үлестен қалайша құр қайтамын.
Жоқ аяқтан бар аяқ киген жоқ, — деп
Салық әкеп тапсырды сұр байпағын.

— Солдат бауырым, жүрмесің қыста тоңып,
Деп көмекке берді де қысқа тонын,
Қалтасына хат жазып салды Абзал
Мағынасы былайша қысқаша оның:

«Ардақты, солдат бауырым, жан інімсің,
Сен менің кеудемдегі жалынымсың.
Сол жалын жорықтарда суымасын,
Лапылдап жүрегінде жанып жүрсін.

Азамат соғысының жылдарында,
Бұл тонды киіп, Нарын құмдарында.
Өлтіре қан жоса қып соққы бергем
Ақ банды Анохиннің сұмдарына.

Көзімдей ескерткішке сақтап келгем,
Құр босқа екен деме мақтап берген.
Жорықта жеңістерге қолың жетсін,
Маған да осы тонмен бақ тап келген.

Бұл тонды —
Кім ұнатса, сол алсын деп,

Жолдадым батыр жігіт боларсың деп.
Талқандап гитлершіл жендеттерді
Аман-сау туған елге оралсын деп».

Осылай көмек кетті түздегіге,
Әр тілек өз бағытын іздеді де.
Біреулер құмартшықтың талқанымен
Жөнелтті қарындағы сүзбені де.

Суық хабар

Ғарышбектен қанша күн хат келмеген,
Қан майданда басқа не тап келмеген..
Ата-ана жүр күресіп қиындықпен
Талай-талай сапарда ат терлеген.

Тағдыр тоңы оп-оңай бұзылмайды,
Таусылмайтын бұл неткен ұзын қайғы.
Кісі өлген үй жанында адам түгіл,
Жоқтау айтып қурай да ызындайды.

Қу тағдырға еңкейте табындырып,
Көл-көсір қып көз жасын ағылдырып,
Іздеп тапқан әр үйді «қара қағаз»
Қара киім кетеді жамылдырып.

Боздағымен жатса да қоштасып-ақ,
Жыртық көңіл жүрген жоқ босқа шыдап.
Көтерілді, әнекей, қыр астынан
Кей біреудің жүзінде жалын-ұшқын.

— Почта!

— Почта?

Осы бір сағынышты үн,
Кер шолағын тепкілеп пошташы қарт.

— Ой, құдай-ай!..

Жақсы ат па, жаманат па,
Тағы кімнің, сұм фашист қанын іштің?!

— Ал, Әбеке, кетемін сүйіншіңді ап,—

Дәуреновке пошташы ұсынды хат.

Хат ашылды,

Келгенін суық хабар

Кескінінен Абзалдың түсінді қарт.

Оттай ыстық сағыныш суыныпты,

Болса-дағы ерліктің туы мықты.

Жаңбыр жауып өткендей ақ қағазға,

Көз жасымен хат жолы жуылыпты.

«Бейтаныс менің қазақ бауырларым,

Түсінем қасіретіңнің ауырларын.

Ғарышбек опат болды Отан үшін,

Ер қаза бұйыртпады ауыл дәмін.

Бірі боп қан майданда еңселінің,

Ақтады Ғарышбегің ел сенімін.

Ұрыс сап жаудың басым күшіменен

Алысты арыстанша ер серігім.

Өзімнің бірге оқыған дос-қыраным,

Бұрқаған ел кегіне қосты ұранын.

Шайқаста жалғыз қалып,

Жау тобынан

Қорғады көк аспанын Москваның.

Дұшпанға қанды қанмен төлем еткен,

Көргендер қайран қалды кереметке.

Жаудың бес самолетін құлатқан соң,

Ататұғын оғы бітті пулеметте.

Демеді сонда батыр:
— Өлім төнді,
Соғуға жау құзғынын бейімделді.
Винтпен құйрық тұсын қиып өтіп,
Тағы бір жер қаптырды «Хейнкельді»

Жанды өзі.
Аяқталды сонда жорық,
Бірақ та қалмады ол жолда қонып.
Лапылдап жетті-дағы жау-орданың
Жарылды дәл үстінен бомба болып.

Мен Сізді ойламаймын жасиды деп,
Батырдың ерлігіне бас иді көп.
Бұл хатты оқырсыздар жаспен жуған.
Жан досы Ғарышбектің —
Василий деп».

Сұм ажал салды жанға жарақатты,
Шешті де ақ халатты, қара жапты.
Абзалдың көз алдынан тұмандана,
Бар маңай бозаң тартып бара жатты.

Шешім

Тулады өлке жау бізден тартып алған,
Қастандықтың айналды арты қанға.
Шашын жайып сыңсыды ақ қайындар,
Ақ денесін от-жалын шарпығанда.

Көбелектер безінді гүлдерінен,
Саршұнақтар жаңылды індерінен.
Жетім бөбек жатырқап жат құшақты,
Жылағаны көбейді күлгенінен.

---

¹ «Хейнкель» — неміс бомбардировщигі.

Бұл қорлыққа бас иіп төзбейді елім,
Мынау дарқан өлкемді кезбейді өлім.
Ер еңбекпен есейген халқым менің
Болашақтың төрінен көздейді орын!
Әдемі ойдан қызынып, суынады,
Ыстық жаспен кірпігі жуылады.
Еске түсіп кеткенде Ғарышбегі
Ащы қайғы қолқасын суырады.

Ана көңіл аңырап жұбанбайды,
Таптаған соң еңсесін тұман-қайғы,
Батпан жүкті нықтан аудармақ боп,
Дүр сілкініп алады қырандай бір.

Қасіретке тұнса да жүрек толып,
Тас қияға алғандай түлеп қонып.
Қабырғасы қайысқан ауыл-елге
Тұру керек сүйенер тірек болып.

Ойлар қинап жатқанда ашындырып,
Мойнына кеп бір жарқын асылды үміт,
Үнсіз жатқан Әдемі төсегінде
Күйеуіне тіл қатты басын бұрып:

— Тындашы, Абзал, лүпілін жүрегімнің,
Мен еңбекпен өмірді сүйе білдім.
Сондағы бар жиганым-тергенімді —
Қажетіне жаратсам ұлы елімнің.

Қырық айналған басымды қысқы күнде,
Түп қазығын бір ойдың ұстадым мен.
Хат жазайын деп едім Кремльге,
Қолбасшымыз — Иосиф Сталинге!

— Сталинге?!

— Иә, тура Кремльге!

Бағалар да мұнымды біле-білген.
Отан қорғау қорына қаржы беріп,
Өтінішімді жолдаймын жүрегімнен.

Сол қаржыға самолет жасаттырам,
Көкке самғар жауынгер жасақ құрам.
Құрбандардың құны үшін фашистерді
Көкте, жерде қан-жоса қасап қылам.

Сол қалады соңымда мұрам болып,
Сол ерлікті шаттана тұрам көріп.
Ғарышбегім орнына самолетпен
Василиім ұшады қыран болып.

Келді осылай қос жұбай келісімге,
Қолданушылар көп болды ел ішінде.
Жақын-туыс, ауылдас даяр тұрды
Мынау ауыр салмақты бөлісуге.

Уақыт қайда жиналар айлап жүріп,
Қара бастың қанын қой, пайданды ұмыт!
Алды Әдемі қолда бар мал-мүлікті
Көп кешікпен ақшаға айналдырып.

Уа, тағдыр,
Салған басқа,
Міне, зілің,
Жетер ме қаражаты бір өзінің.
Алдымен келін болып түскен жылғы
Өткізді дүкенге алтын білезігін,

Емес пе нағыз байлық — адал ісің,
Құмарың адал іспен қанары шын.
Сатылып желідегі жорға бие
Базарға бірге әкетті жабағысын.

Қуанып, деді Әдемі:

— Қайран, жорғам!

Ел үшін кәдеге асшы ойран болған.

Сатылды айшық мүйіз қызыл сиыр

Жаз бойы шай қатық пен айран болған.

Жеткендей қолын созып тілегіне,

Құлпырды Әдемінің нұр өңінде.

Базардан бәрі-бәрі пұл боп қайтты;

Осы үйдің текеметі, кілемі де.

Бойында жігер, талап асқақ тегі,

Ерлік іс Әдемі өзі бастап берді.

Содан соң көрші-көлем, туыстардан

Көмекке тайлақ, тана, баспақ келді.

Соңынан Әдемінің ергендер бар,

Жемісін еңбегінің тергендер бар.

Майданға, Отан қорғау қорына деп,

Жинақтап қаржыларын бергендер бар.

Баршаны, қуандырар, астананы,

Аупартком мақұлдады бастаманы.

Мадақтап газеттер де жазып жатты,

Іс деп бұл өнегелі, асқаралы.

* * *

Қажет түйін табылды, отырыс не,

Алғаннан соң шешімді тоқып іште.

Тebірене Әдемі былай деді

Кремльге жолдаған өтініште:

«Партияға сертімнен таймадым шын,

Жауға деген ызадан қайнап ішім,

Бір жүз жетпіс бес мың сом қаржы бердік,
Тездетсін деп жеңісті,
Майдан үшін.

Бір самолет осыған жасалынсын,
Білсін дұшпан біздің күн асарын шын.
Жаудырылсын бомба, оқ төбесінен,
Басқыншының аяусыз басы алынсын.

Жасалсын ол жауынгер жақсы ұл үшін,
Жанын қияр шайқаста бақ сыны үшін.
Сол самолет ер жүрек ұшқышымыз —
Иванов Василийге тапсырылсын».

* * *

— Телеграмма!

— Қай жерден?..

— Кремльден,

Аупарткомның хатшысы күле кірген.

Мұндай хабар тегінде оқылмай ма,

Көзбен емес,

Жаныңмен,

Жүрегіңмен.

Қуанасың қалғандай ұстазың кеп,

Болғай-дағы осындай тұстарың көп.

«Тілегіңіз толықтай орындалады»

Хат соңына қол қойған:

Сталин деп.

Осылайша Әдемі жасады ерлік,

Қуанышын жұртына шашады енді.

Жалғыз парак қағазды

Өректіген

Ып-ыстық көкірегіне баса берді.

Хаттар, хаттар...

Хат кепті неғып жаңа байқамадық,
Әр хабар бір жаңалық айтары анық.
Хаттарды қоржын толы
Әдеміге
Келеді почташы қарт арқаланып.

Украин, орыс, қырғыз, түрікпеннен,
Тұп-тура адресі біліп келген.
Әзірбайжан, өзбек те қуаныпты
Осындай қыз туды деп сүйікті елден.

Бір жас солдат:
— Сүйікті ана!— депті.
Қамқорлығың біздерге пана,— депті,—
Сенің абзал атыңмен ант етемін,
Қан қылуға басқыншы қара бетті.

Тағы бір хат осымен қатар кепті:
— Сәлем саған, аяулы апам,— депті.
Шабуылға шыққанда бірінші оқты
Өзің болып жауыма атам,— депті.

— Құрбымысың, атың да әдемі екен,
Шын жүректен өзіңе сәлем етем.
Демім бітер ең соңғы шақ туса да,
Бір фашисті сен үшін ала кетем!..

Деп біреулер әзілмен қағытады.
Біреу сырын жүректің ағытады.
Әдемінің майданға көмегі үшін
Жауады кеп алғыстар тағы, тағы...

Орман үстіндегі ойран

Шабуыл...

Боялуда қанға дала,
Дамыл жоқ беретұғын жаңға дауа.
Сөйлейді буырқана бұйрық айтып,
Ысқырған снаряд пен бомба ғана.

От бүркіп, аһ ұрады алқына маң,
Азабын ажал, бейнет тартып адам.
Жер бетін дүр сілкіген жарылыстан
Қара орман қалш-қалш етіп қалтыраған.

Шақ еді Қызыл әскер атойлаған,
Жарқылдап алмас қылыш, ат ойнаған.
Арасы жер мен көктің тұтас майдан,
Мұндайда мерт болады қате ойлаған.

Шықты әне қызыл жалқын орманнан өрт,
Болады жауын аяп қалғандар мерт.
Ұшқыштар эскадрилиясы бұйрық алды:
— Жердегі шабуылды қолдаңдар!— деп.

Жеті «Як» көтерілді көк төсіне,
Келеді бес «юнкерс» беттесуге.
Василий біріншісін қуып жетіп,
Қадады ажал оқты «өкпесіне».

Оқ тиген дәу «юнкерс» жанды лаулап,
Төңбекши төңкеріле алды да аунап.
Шұбалтып құйрығынан қара түтін
Күлдилап төмен қарай кетті заулап.

Дегенше-ақ әлгі құзғын құлады енді,
От шаша күңіrentіп құла белді,
Орманның ар жағынан бір мезетте
Он сегіз «Мессершмитт» шыға келді.

Мұндай жай бастан бұрын өткен емес,
Жау басым,
Немен тынар көктегі егес?
Дұшпанға естен танар ойран салса,
Үшқыштар «Як-тарына» өкпелемес.

Василий қуанышты және бүгін,
Деп ұшқан: машинама дәмелімін.
Самғатқан оны көкке қырандайын
Жасатқан самолеті Әдемінің.

Сақтады түкпірінде ол санасының,
Жұпталған қос тілектің жарасымын,
Сезінді тап осы сәт отырғандай
Ып-ыстық құшағында анасының.

Бұл сезім жүрегіне от береді,
Ал тағдыр — қиын-қыстау өткел еді.
Байқамай жүре ме екен жердегілер,
Намыстың шыңы екен ғой
Көк дегені!

Жердегі біздің жаяу бөлімшеге,
Құзғындар шүйілуде өлім себе.
Оларды өріс бермей өртеу керек,
Тап болып қай тұсыңнан көрінсе де.

Бұл нағыз сынға түсер жер емес пе,
Василий бастап ұшты ер егеске.

Суворовтың:

«Соғыста сан жеңбейді,
Жігерлі жан жеңеді!» — дегені есте.

Эфирде үн естілді нық бұйырған:
«Дұшпанға тап береміз тұтқиылдан.
Үшеуің «юнкерске» ұмтылындар,
Ешқандай сәт болмасын оқ тыйылған!»

Бұйрығын Василийдің кім теріс дер,
Бел алар батылдықпен үлкен істер.
Оққа ұшып, орман жақта омақасып,
Бұрқ етіп жанып жатты «юнкерстер».

Қашуда «Мессершмитт» қорғалақтап,
Сенімді шықпасы анық қалғаны ақтап.
Қиылған топшысынан жапалақтай,
Әнекей тағы түсті қалбалақтап...

Осылай аяқталар ер іс деген,
Оралды жеті батыр жеңіспенен.
Құлатып жауды жеткен биігінен
Еңсесін жермен-жексен тегістеген.

Көтерген алып жүгін, ғасыр жүгін,
Ерліктің нығына асылды күн.
Амалсыз ата дұшпан мойындады
Советтің аспанда да басымдығын.

Бөлеген мақтанышқа түгел жұртты,
Газеттер жария етті бұл ерлікті.
Құйылып әлем үні бір арнаға
Деп жатты:
— Ленин елі — ұлы ел мықты!

Көрісу

Өмірге ынтық қайдасың деп батыл жан,
Армандайын қолын бұлғап шақырған,
Күміс шапақ көктем таңы көмкерген
Жап-жасыл боп желектеніп жатыр маң.

Міне енді алтын кірпік күн шығып,
Таңмен бірге оянды бар тіршілік.

Әдемі де жайғап тастап үй-жайын,
Аттанады алғы істерге құлшынып.

Ұйқысынан Қанат та ерте тұрады,
Былдырлайды бейне таудың бұлағы.
Анау алай, мынау неге бұлай деп,
Тәтті тілді таусылмайды сұрағы.

Күмістейін сыңғырлаған сырлы үнмен,
Аузын ашса көмейінен күн күлген.
Оның кейін әке жолын мұра қып,
Хирург боп шығатынын кім білген.

Ерттеулі дайын еді ат та енді,
Осы сәтке бір тосын жай тап келді.
— Мама, көрші Ғарышбекті,— деп Қанат
Төрде ілулі суретті ап берді.

Суретке сағынышпен тесіле
Көз салды да,
Алды Әдемі есіне.
Ғарышбегім туған бүгін,
Ендеше
Жар салмастан қарап тұрмын несіне?!

— Ау, әкесі-ау, не сезесің түрімнен?
— Еш нәрсені көре алмадым бүлінген.
— Ендеше еске ап, мені қазір құттықта,
Ғарышбекке ана болған күніммен!

Деп әзілдей бергені де сол еді,
Тиер-ау деп қам көңілге көмегі.
Көрші ауылдан бар дауыспен бір бала,
— Жеңіс! Жеңіс!— деп жар салып келеді.

Мынау хабар сезім селін сапырды.
— Уа, халайық!

**Құттықтандар батырды!
Ауыздардан қуанышты осы сөз —
Шампандардың тығынындай атылды.**

**Бала артынан бір топ атты көрінді,
Барша көңіл солай қарай бөлінді.
Ортасында келе жатыр жас жігіт
Орден, медаль жарқыратып өңірді.**

**Ал Әдемі!
Қарсы ал, қане, жай құшақ,
Құсын келді аспандағы ай құсап.
Мына жігіт — ұшқыш батыр Василий,
Бастан кешкен болсын енді қайғы сап!**

— О, Василий!

— Асыл анам, сүйіктім!

**Қыран-анам, мәртебесі биік тым.
Алыптардай жерге тапап ездерді,
Ер өмірге еңсе берген нықтым!**

**Оттай ыстық айқасты кеп құшақтар,
Шар тарапқа қуаныш ап ұшты аттар.
«Әдемінің ұлы келді!» — десіп жұрт,
Ұйқыдағы дүр сілкінді қыстақтар.**

Эпилог

**Қарап тұрсам құмды ауыл бейнесіне,
Оралады балғын шақ кейде есіме.
Сағынышты үн биікке қанат қаққан,
Қонады кеп домбыра пернесіне.**

**Сол ауылдар бұл күнде қала сынды,
Тамашалап бір емес, барасын мың.**

Адамдары бақытты, еңбек сүйгіш,
Арманындай аңсаған анашымның.

Қызыл тілде көмейі бүлкілдеген,
Жігіт болып ер жеттім бұл күнде мен.
Талай жылдар толғандым анам жайлы
Белгілі ғой тумасы бір түнде өлең.

Сағындырған анашым — әнім еді,
Ана өмірі не деген тәлім еді.
Түйе үстінде сонда айтқан бесік жыры —
Тербетеді бейуақыт әлі мені.

Ана есімі жүректе шаттық әні,
Кұшағында арайлы бақ тұнады.
Алақаны аялы
Алтын бесік,
Ана біткен —
Өмірдің ақ бұлағы.

Менің де анам аяулы,
Қасиетті,
Қиын-қыстау жолдарды басып өтті.
Отан үшін шайқаста отқа түсіп.
Елмен бірге көтерді қасіретті.

Отан-ана,
Жер-ана,
Менің анам!
Бастау қылды табиғат сені маған.
Сенде мәңгі сарқылмас күш-қуатым,
Сеніменен қиынды жеңіп алам.

Қырағы анам, о, менің, қыран-анам!
Тар жол, тайғақ кешуде құламаған.
Сын сағатта биікке самғау үшін
Қанат бер деп тағдырдан сұрамаған.

Ана даңқын өтіпті қорғамай кім,
Ол сарқылмас кемерге толған айды.
Ана десем келеді көз алдыма
Шыңғыс жазған бейнесі Толғанайдың.

Іздеп келдім мен бүгін анашымды,
Осы өлкеге іс қылған жарасымды.
Әзіз анам емес пе деп қаламын,
Құм жолынан көрсем бір қарасынды.

Төбе құмдар!
Жал құмдар!
Сары шағылдар!
Сені аңсаған жыр келді,
Қарсы алыңдар.
Ауылыңның аяулы абзал қызы —
Анам жайлы әлемге жар салыңдар!

Жар салыңдар, айтыңдар анам жайлы,
Анам менің елеусіз қала алмайды.
Қарапайым қазақтың қара қызы
Әбден лайық болуға әлемге әйгі!

Солай дейді,
Жан ана, бүгін менің,
Жан-жүрегім,
Жырлаған тілімдегі үн.
Өшпейтұғын рухыңмен қайта оралып,
Болашақтан сен маған күлімдедің.

Мейірімің —
Мөп-мөлдір ашық аспан,
Өрге жүзіп, өнеген асу асқан.
Саған деген мәңгілік махаббаттың
Ескерткіші, аяулым,
Осы дастан.

МАЗМҰНЫ

Сұлулыққа құштар жүрек	
Шақырады көкжиек	
«Кезегімен тағы да...»	
Даңқ ескерткіші	
Мектеп. Ұстаз	
Минут	
«Кіріспей жеделдетіп...»	
Көңіл айту	
Сағыныш	
«Ақын — қыран...»	
Пушкинге	
Шабыт	
«Бір ғажап...»	
«Ашқан сайын...»	
«Сен жоқта...»	
Алтын ұям	
Ата мұраты	
Сенім	
«Қоштасқанда...»	
«Қойдай иіріп...»	
Досқа тілек	
Женгеге	
«Көңілдің оты...»	
«Қауіпті — құздан құлар...»	
«Суырылып сөйлеп...»	
«Сен — теңіз...»	
«Қойған бір ағын...»	
«Жыр оқышы...»	
«Жазылмаған әлі де...»	
«Мақпал мінез...»	
«Жүк көтермей...»	
«Бар менің намыс атты тас қайрағым...»	
«Шын достық...»	
«Сынадым, соның...»	
«Ылғи менің көңілімде...»	
«Отырмын үнсіз...»	
«Жанымның бердім саған...»	
«Жарастықтың...»	
«Мен үшін...»	
«Үңілемін сенің...»	
«Еріп жүрем...»	
«Кең дүние...»	
«Жоғалтам барлық...»	

Табиғат тіл қатқанда	.....
«Қылаңдап шығыс...»	.....
«Қалбандап...»	.....
«Апрельден бастап...»	.....
«Достар барда...»	.....
«Аппақ шындар ақша...»	.....
«Бірғалып мынау қайындар...»	.....
«Үзілген гүл... (Баллада)	.....
Қасиет кестелері	.....
«Бұлт оранған...»	.....
«Жала әуелі...»	.....
«Бір жаманның...»	.....
«Талмай тартып...»	.....
Көрісейік, кел, достым	.....
Ер — ана (Поэма)	.....

МАРАТ ИСКАКОВ

СИННИЕ ДАЛИ

Стихи и поэма

(На казахском языке)

Редактор С. Оспанов.

Рецензент И. Исаев.

Художник В. Суховеев.

Худ. редактор Н. Бубэ.

Техн. редактор Ж. Момынов.

Корректор Б. Батырбекова.

ИБ 2214

Сдано в набор 9.10.81. Подписано в печать 16.02.82.
 УГ14002. Формат 70×90^{1/32}. Бумага тип. № 2.
 Гарнитура литературная. Высокая печать. П. л. 2,5.
 Усл. печ. л. 3,5. Уч.-изд. л. 3,1. Тираж 3000 экз.
 Заказ № 252. Цена 30 коп.
 Издательство «Жалын» Государственного комитета Казахской ССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли, 480124, г. Алма-Ата, пр. Абая, 143. Типография оперативной и билетно-бланочной продукции производственного объединения полиграфических предприятий «КИТАП» Государственного комитета Казахской ССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли, 480002, г. Алма-Ата, ул. Карла Маркса, 15/1.

Марат Ысқақов С. М. Киров атындағы Еңбек Қызыл Ту орденді Қазақ университетінің журналистика факультетін, кейін Алматы жоғары партия мектебін бітірген. Қазір Алматы облысы, Еңбекшіқазақ аудандық «Еңбек жалыны» газетінің редакторы.

«Сағыныш саздары», «Дарқан көңіл» атты жыр жинақтары жарық көрген.

